

OD ALŽÍRSKÉHO OSVOBOZENECKÉHO Hnutí K MYŠLENKE KABYLSKÉ NEZÁVISLOSTI

FROM THE ALGERIAN LIBERATION MOVEMENT TO THE IDEA OF KABYLE INDEPENDENCE

Tereza Hyánková¹

Francouzi vytvořili během kolonizace Alžírsko pozitivní stereotyp vyzdvihující Kabyle nad Arabů. V odborné literatuře je tento stereotyp označován jako kabylský mýtus. Přestože za Alžírské osvobozené války bojovali Kabyle a Arabové bok po boku bez odkazování se na koloniální etnické stereotypy, po nezávislosti se Kabyle začali s kabylským mýtem čím dál více ztotožňovat. Cílem tohoto textu je analyzovat, z jakých důvodů a jakým způsobem získal kabylský mýtus v sebevímání Kabylů na síle a jak ovlivnil jejich emancipační boj a osvětlit, jakým způsobem se z Kabylů, angažovaných bojovníků za alžírskou svobodu, stali zastánci kabylské nezávislosti. Pojednáno je také o tom, jakou úlohu v kabylských emancipačních snahách hrají kabylské emigrantské komunity v zahraničí.²

Klíčová slova: Kabyle, Alžírsko, kabylský mýtus, etnoemancipační politika, nezávislost.

The French, during their colonization of Algeria, developed a positive stereotype favoring Kabyles over Arabs. This stereotype is known as the Kabyle myth in academic sources. Though Kabyles and Arabs fought side by side in the Algerian War of Independence without referring to any colonial ethnic stereotypes, after gaining independence the Kabyle people started to identify themselves with the myth more and more. The aim of this text is to analyze why and how the Kabyle myth gained on strength in the Kabyles' self-perception, how it influenced their emancipation struggle, and clarify how the Kabyles, once committed fighters for Algerian freedom, became

¹ PhDr. Tereza Hyánková, PhD. Katedra sociálních věd, Univerzita Pardubice, Studentská 95, 53210 Pardubice, Česká republika, e-mail: thyankova@upce.cz.

PhDr. Tereza Hyánková, PhD. je sociální antropoložka. Působí na Katedře sociálních věd Univerzity Pardubice v České republice. Zabývá se kabylskou migrací do České republiky, antropologií Maghrebu, teoriemi migrace, etnicity, nacionalismu, transnacionalismu a antropologií kolonialismu, postkolonialismu a postkomunismu.

² Tento text vznikl s podporou Grantové agentury ČR; grant *From Algeria to the Future: Transnational Perspective on Kabyle Immigration to the Czech Republic*; č. P404/11P234.

promoters of Kabyle independence. We will also discuss what role in Kabyle emancipation efforts is played by the Kabyle emigrant communities abroad.

Key words: Kabyles, Algeria, Kabyle myth, ethno-emancipation politics, independence.

JEL: D72, F54, J15

1 Úvod

18. dubna 2015 vztyčili představitelé Kabylské prozatímní vlády na Trocadérském náměstí v Paříži slavnostně nově ustanovenou kabylskou vlajku. Tento symbolický akt naznačoval významný posun v dosavadním kabylském emancipačním boji. Zatímco zpočátku byli Kabylové, berberofonní obyvatelé severovýchodního Alžírsko, aktivní bojovníci za alžírskou nezávislost proti francouzskému kolonizátorovi, později se dostali k ideji kabylské autonomie v rámci Alžírsko. V roce 2015 začali představitelé Hnutí za sebeurčení Kabýlie (*Mouvement pour l'autodétermination de la Kabylie*)³ hlasitě hovořit o samostatnosti Kabýlie. To vzbuzuje v Alžírsku velké emoce a to jak mezi arabofonními Alžírany, tak mezi samotnými Kabyly.

Proměny kabylského emancipačního boje mají přitom dlouhou historii. Francouzi, kteří kolonizovali Alžírsko 132 let, vytvořili během kolonizace pozitivní stereotyp vyzdvihující Kabyly nad Araby a představující je na rozdíl od Arabů jako vhodné adepty asimilace do francouzské společnosti; tento koloniální pozitivní stereotyp je v odborné literatuře nazýván kabylský mýtus. Přestože původ i vrchol kabylského mýtu je badateli situován do 2. poloviny 19. století (Ageron 1960, s. 315-320; Lorcin 1995, s. 167-214), výrazné ztotožňování samotných Kabyllů s tímto pozitivním stereotypem přišlo až později. Za Alžírské osvobozené války (1954-1962) bojovali Kabylové a Arabové bok po boku proti francouzskému kolonizátorovi, kterého vnímali jako utlačovatelského, uzurpujícího si jejich zemi a jako „nevěřícího“. Až alžírský postindependentní režim, který v Ústavě ustanovil islám a arabštinu jako základní stavební kameny alžírské národní identity a jako hlavní program dekolonizace Alžírsko vyhlásil arabizaci, vyloučil z projektu národní jednoty berberofonní obyvatelstvo v čele s Kabyly. To na jejich straně vzbudilo negativní reakci, která vedla k aktivnímu vyžadování svých práv jako jazykově a kulturně specifické skupiny, v jejich hlavách zároveň začaly premisy koloniálního kabylského mýtu silně rezonovat.

Cílem tohoto textu je analyzovat, z jakých důvodů a jakým způsobem získal kabylský mýtus v sebevnímání Kabyllů na síle a jak ovlivnil jejich emancipační boj.

³ Hnutí se původně jmenovalo Hnutí za autonomii Kabýlie (*Mouvement pour l'autonomie de la Kabylie*, MAK); s opuštěním myšlenky autonomie ve prospěch nezávislosti se přejmenovalo na Hnutí za sebeurčení Kabýlie (*Mouvement pour l'autodétermination de la Kabylie*, MAK).

Proč Kabylové, v 50. a 60. letech silně angažovaní bojovníci za alžírskou nezávislost a jednotu, došli až k současnému požadavku nezávislosti Kabýlie? Které faktory tento proces zásadně ovlivnily? Jaké podoby má současný boj Kabyľů za samostatnost? Jaký ohlas má snaha představitelů Hnutí za sebeurčení Kabýlie o kabyľskou samostatnost mezi kabyľskou populací? Jak se k požadavkům Kabyľů staví alžírský stát? Jakou úlohu v kabyľských emancipačních snahách hrají kabyľské politické strany? Proč tak zásadní symbolický akt vyzdvihování kabyľské vlajky proběhl právě ve Francii? A jakou úlohu v kabyľském emancipačním úsilí hrají kabyľské emigrantské komunity v zahraničí?

Tento text je založen na studiu odborné literatury, tisku, internetu a terénním sociálně antropologickém výzkumu. Tříměsíční terénní výzkum proběhl v Alžírsku v roce 2011 a přerušovaný terénní výzkum ve Francii, Německu a České republice v letech 2009 až 2015. Pomocí zúčastněného pozorování, neformálních, formálních polostrukturovaných i strukturovaných rozhovorů a pomocí focus group bylo zkoumáno vnímání současné politické situace kabyľskou populací, angažovanost v politických stranách a názory Kabyľů v Alžírsku i v emigraci na aktivity Hnutí za autonomii Kabýlie. Informace byly získávány také na setkáních členů tohoto hnutí v Alžírsku, kde byly též realizovány rozhovory s jejich aktivními členy. Ve Francii byl realizován rozhovor s předním představitelem Hnutí za autonomii Kabýlie, Ferhatem Mehennim a v Německu a České republice se uskutečnily pozorování a rozhovory během politických setkání pořádaných představiteli zmíněného hnutí a provizorní kabyľské vlády.

2 KABYĽSKÝ MÝTUS

Důvodů, proč francouzští kolonizátoři vnímali kabyľskou populaci jako odlišnou a lepší než alžírskou arabskou populaci, je několik. V mysli koloniálních úředníků, vojáků i badatelů existovaly jisté způsoby uvažování, které vyvolaly zrod kabyľského mýtu (Lorcin 1995):

- Ve Francii 19. století viděli učenci přímý vztah mezi jazykem, rasou či národem a společnou kulturou. Fakt, že Arabové mluvili jiným jazykem než Kabylové, vzbuzoval u Francouzů představu o jejich kulturní rozdílnosti.
- Ve Francii byl islám chápán jako hrozba. Historické muslimské dobývání Španělska, křížové výpravy a osmanské Turecko ohrožující Evropu byly hlavní události, které zapříčinily vznik tohoto kolektivního evropského strachu.
- Dle myšlenek osvícenství bylo úlohou „civilizované Evropy“ pomáhat, vzdělávat, vychovávat a napravovat ty méně „civilizované“ společnosti.

MacMaster navíc uvádí, že silná hustota obyvatelstva a horská neúrodná půda Kabýlie tento region ušetřila před nejagresivnějšími zájmy kolonizátorů, kteří zakládali

své farmy především na úrodných pláních. Právě absence těch nejagresivnějších koloniálních zájmů v Kabýlii umožnila, aby zde kolonizátoři s osvícenskými ideály mohly implementovat svou představu o „civilizační misi“ pomocí protekcionistické a paternalistické politiky (MacMaster 1997, s. 42). Určitou úlohu ve zrodu a rozšíření kabylského mýtu sehrál také vliv francouzského kabylofilního etnologa, historika a jazykovědce Émila Masqueraye a jeho navázání na špičky francouzské politiky v čele s vlivným ministrem školství Julesem Ferrym.

Rozdílnost Arabů a Kabylů byla spatřována především ve způsobu života, sociální organizaci, náboženství, původu a vztahu mezi muži a ženami. Kabylové na rozdíl od mnohých arabských populací předkoloniálního Alžírsku žili v kamenných domech a živili se zemědělstvím, pěstovali hlavně ječmen a olivy a chovali ovce a kozy. Jejich sociální organizace byla založena především na příslušnosti k vesnici. Každá vesnice byla přitom samostatná jednotka, která o všech věcech, které se týkaly jejích obyvatel, rozhodovala sama. Vesnické shromáždění mužů nazývané *djemaa* rozhodovalo o aplikaci zvykového práva (Kabylové se přitom neřídili *šari'ou*), o slavnostech, konfliktech a nejrůznějších problémech týkajících se vesnice. Každý muž přitom mohl na shromáždění vyslovit svůj názor a o konečném rozhodnutí se hlasovalo. Z tohoto důvodu byli Kabylové mnoha francouzskými učiteli označováni jako „republikánský lid“. Vzhledem k tomu, že Kabylové jsou původní obyvatelé Maghrebu, kteří tam žili před příchodem Arabů, a vzhledem k tomu, že ve starověku bylo území Kabýlie Římany do velké míry christianizováno (Dossey 2010), byli Kabylové přes jejich muslimskou víru viděni jako původní křesťané, kteří by mohli „nános islámu“ s pomocí kolonizátorů opět „setřít“ a „vrátit se“ ke své původní víře. Kabylové byli také vnímáni jako příslušníci středomořského okruhu kulturně blízcí jižním Evropanům. Zatímco Araby viděli Francouzi především skrze optiku náboženství,⁴ Berberky vnímali skrze kulturu (Goodman 2005, s. 5).

Důležité místo, kde propagace kabylského mýtu nacházela své uplatnění, bylo základní školství v Kabýlii. Kabylský mýtus se totiž stal součástí vyučované látky v těchto školách (Scheele 2009, s. 30). Kabýlie byla přitom regionem s nejhustší sítí francouzských škol v koloniálním Alžírsku. I když byla Kabylům pomocí vyučované látky vštěpována jasná představa o rozdílnosti Kabylů a Arabů, před osvobozenou válkou a během ní se v alžírském nacionalismu tato představa příliš neprojevovala. Osvobozenecský boj byl vnímán jako boj proti agresivnímu a „nevěřícímu“ evropskému pánu s cílem získat svou zemi zpět. Politika nezávislého Alžírsku však zásadním způsobem přispěla k tomu, že se Kabylové začali cítit jako cizinci ve své vlastní zemi, jejíž svobodu pomohli vydobýt.

⁴ Silverstein si také všimá redukce arabské civilizace na islám v textech francouzských koloniálních autorů (Silverstein 2004, s. 50).

3 PŘÍSTUP NEZÁVISLÉHO ALŽÍRSKA KE KABYLSKÉ OTÁZCE

Sayad píše, že postindependentní alžírský nacionalismus je nemocný, nejistý a dezorientovaný a že všechny reference jsou chápány jako potupné s výjimkou mýtického araboislamismu (Sayad 2002, s. 75-76). Formování alžírské národní identity bylo inspirováno jakobínskou ideou jednoho nedělitelného národa-státu spojeného jedním jazykem a jednotnou kulturou; to mělo eliminovat jakoukoliv jazykovou a etnickou diverzitu (Chaker 1998, s. 22-23; Stora 2002, s. 14; Goodman 2005, s. 15, 55). Další inspirační zdroj konstrukce alžírské národní identity představuje mýtický model islámské *ummy*⁵ (Chaker 1998, s. 22-23). Alžírská národní identita byla od začátku definována jako arabsko-islámská (Chaker 1998, s. 22; Stora 2002, s. 19). V Ústavě nezávislého Alžírka byl islám vyhlášen náboženstvím státu a arabština jediným oficiálním národním jazykem. Postindependentní politika arabizace byla proklamována jako nutná reakce na kolonialismus, tedy jako jediná možnost, jak se zbavit jazyka kolonizátora a koloniálního dědictví. Kritizovat politiku arabizace tedy znamenalo být nařčen ze sympatizování s kolonialismem. S politikou arabizace však bylo postiženo vedle koloniálního dědictví i berberofonní obyvatelstvo v čele s Kabyly, jejichž jazyk a historie byly v projektu národní jednoty zcela opomenuty.

Politika arabizace ovlivnila hlavně státní správu, veškerou administrativu a vzdělávací systém. Ten zásadním způsobem formoval kabylské vnímání vlastní identity. Kabylové sice zažívali útlak svého mateřského jazyka, který byl cílem represe, zároveň jim však školský systém vštípl koloniální myšlení dávající rovnítko mezi jazyk a národní identitu (Goodman 2005, s. 33-36). Goodman správně ukazuje, jak byla po nezávislosti kabylišťina srovnávána s arabštinou stejně jako za kolonizace arabština s francouzštinou, tedy označována jako pouhý dialekt neschopný vyjádřit moderní vědecké termíny (Goodman 2005, s. 56). Koloniální myšlení tak bylo reprodukováno ve jménu boje proti kolonialismu.

Vyučovat kabylský jazyk a zkoumat tradiční berberskou kulturu nebylo dlouhou dobu v Alžírsku povoleno. Od roku 1965 sice vyučoval kabylský etnolog, jazykovědec a spisovatel Mouloud Mammeri kurz kabylského jazyka na Katedře etnologie Univerzity v Alžíru, avšak ten byl v roce 1973 s celou Katedrou etnologie označovanou jako „koloniální věda“ zrušen. V 70. letech se protikabylská státní represe zvětšovala, stejně tak u mladých Kabyľů sílily pocity nespravedlivého útlaku jejich jazyka a kultury, a tím se zvětšovaly také jejich prokabylské aktivity. Došlo k několika násilným střetům s policií a prokabyľští aktivisté byli zavíráni.

Vzhledem k represím kabylských etnoemancipačních aktivit v Alžírsku se rozhodli mladí kabyľští intelektuálové a umělci – Taos Amrouche, Mohand Arab Bessaoud, Rahmani Abdelkader, Mohand Said Hanouz, Naroun Amar a Khelifati Med

⁵ *Umma* znamená „komunita věřících muslimů“, v současné době se používá také pro označení „národa“.

Amokrane – založit v Paříži v roce 1966 Berberskou akademii (fr. *L'Académie berbère*, kab. *Agraw Imazighen*), která si kladla za cíl propagovat kabylský jazyk a kulturu. Akademie vydávala časopis *Imazighen*⁶ a stála u zrodu společné berberské vlajky. Její činnost skončila v roce 1978.

V Alžírsku došlo v roce 1980 k událostem nazvaným podle Pražského jara Berberské jaro. V březnu 1980 bylo Mouloudu Mammerimu zabráněno policií, aby přednesl příspěvek o tradiční kabylské poezii na univerzitě v Tizi-Ouzou v Kabýlii. Jako reakce se po celé Kabýlii i v hlavním městě Alžíru, kde žije množství Kabyľů, organizovaly protestní demonstrace. Na univerzitách byla vyhlášena generální stávka. Při demonstracích došlo ke střetům s policií, zadrženy byly stovky demonstrujících a stovky jich byly zraněny. Vláda na události Berberského jara reagovala zesílením represí.

Jako reakce na potlačení Berberského jara alžírským režimem vzniklo v Kabýlii Kulturní berberské hnutí (*Mouvement culturel berbère*, MCB), které bojovalo za oficiální uznání berberské identity a jazyka v Alžírsku. Šlo o hnutí mladých intelektuálů propagujících lingvistický a kulturní pluralismus a zpochybňující státní politiku arabizace; klíčovou postavou tohoto hnutí byl Saïd Sadi.

Po událostech Berberského jara se hlavní výzkumné a pedagogické aktivity týkající se kabylské historie, kultury a jazyka přesunuly do Francie. Ta se stala nejvýznamnějším centrem berberských studií. Roku 1982 založil v Paříži Mouloud Mammeri s pomocí světoznámého francouzského sociologa Pierra Bourdieuho, který v koloniálním Alžírsku realizoval etnologické a sociologické výzkumy, Centrum amazighských⁷ studií a výzkumu (*Centre d'Études et de Recherches Amazighes*, CERAM). V roce 1985 založil také s Bourdieuho podporou časopis *Awal*. Periodikum berberských studií (*Awal. Cahiers d'Études Berbères*), který se věnoval historickým, antropologickým, folkloristickým a lingvistickými tématům studia Berberů. Na prestižní pařížské Škole vyšších studií v sociálních vědách (*l'École des hautes études en sciences sociales*, EHESS) vedl Mammeri také seminář berberského jazyka a literatury. V roce 1984 založil prehistorik Gabriel Camps v Paříži Berberskou encyklopedii (*Encyclopédie berbère*) pod patronátem Mezinárodní rady pro filozofii a humanitní studia (*International Council for Philosophy and Humanistic Studies*, ICPHS) UNESCO. Berberská encyklopedie si klade za cíl shromážďovat a poskytovat vědění o Berberech v nejrůznějších oborech – lingvistice, literatuře, prehistorii, historii, etnologii-antropologii a geografii (*Encyclopédie berbère revue* 2015). V roce 1990 založil Salem Chaker Centrum berberského výzkumu (*Le Centre de Recherche Berbère*, CRB) v rámci Národního institutu orientálních jazyků a civilizací (*l'Institut*

⁶ *Imazighen* znamená „svobodní lidé“ a Berbeři tak ve svých jazycích označují sami sebe.

⁷ *Amazighský* znamená v berberských jazycích „berberský“. Vzhledem k tomu, že i francouzský název této instituce používá berberský termín *Amazighes*, v překladu do češtiny ctím tento úzus.

national des langues et civilisations orientales, INALCO) na Sorbonně v Paříži. Tento institut je možné vnímat jako hlavní centrum vědeckého studia berberských jazyků.

4 ZMĚNA POLITICKÉHO REŽIMU

Změna politického režimu v roce 1989 přinesla Alžírsku mnohé změny. Po lidových protestech na podzim 1988, byla v únoru 1989 přijata nová Ústava, se kterou padla i od nezávislosti panující vláda jedné strany – Fronty národního osvobození (*Front de la libération nationale*, FLN). V prosinci 1991 proběhlo první kolo parlamentních voleb, ve kterých vyhrála ve všech regionech Alžírka kromě Kabýlie islamistická strana Islámská fronta spásy (*Front islamique du salut*, FIS) se ziskem 47 procent hlasů (Tout sur l'Algérie 2015).

FIS vznikla z fundamentalistického náboženského hnutí financovaného Saudskou Arábií. Během svého působení v 80. letech nahrazovalo toto hnutí sociální péči, kterou svým občanům stát nezajišťoval – pomáhalo nemocným, vdovám, invalidům a chudým. Touto demonstrací sociální solidarity si získalo popularitu a sympatie. Diskurz FIS, který byl spíše moralistický než politický, přitom korespondoval s náladou ve společnosti: Stát se ke svým občanům obrátil zády, protože jeho představitelé jsou zkorumpovaní a zkorumpovaní jsou proto, že se nebojí Boha (Addi 2006). FIS ve své předvolební kampani umně zachytila kolektivní frustraci ve společnosti, což jí přineslo kýžený úspěch všude kromě Kabýlie, kde sice panovala také kolektivní frustrace, její příčiny však byly shledávány nikoliv v nedostatečné zbožnosti představitelů státu, ale v nedostatku demokratičnosti vládnoucího režimu.

Po prvním kole parlamentních voleb bylo jasné, že by FIS v druhém kole voleb získala většinu parlamentních křesel. Alžírští generálové strachující se o svou moc zrušili k radosti představitelů mnohých evropských zemí, kteří se obávali vlády islamistů ve svém těsném sousedství, druhé kolo parlamentních voleb a nastolili vojenský autoritářský režim. Ten začal pronásledovat členy FIS i její sympatizanty a zavíral je v internačních táborech na Sahaře. Islamisti začali bojovat proti státu, alžírským intelektuálům, novinářům, nezahaleným ženám, cizincům a postupem času i vůči veškerému civilnímu obyvatelstvu, které nemilosrdně masakrovali. Počet obětí brutálního alžírského terorismu je odhadován na 200 000 (Courrier International 2015).

V rámci demokratizačního procesu Alžírka však došlo také k posunu v přístupu ke kabylské otázce. V roce 1989 povolilo Ministerstvo vysokého školství založení katedry berberských studií a vytvoření doktorského programu berberského jazyka a kultury na dvou univerzitách v Kabýlii – v Tizi Ouzou a v Bejaïe. Cílem doktorského programu bylo vytvořit rámec pro výuku a výzkum třech základních studijních okruhů: lingvistiky, literatury a civilizace (Kinzi 2012, s. 73). Po několika obhajobách doktorských prací mezi lety 1995 až 1997 povolilo Ministerstvo vysokého vzdělávání na zmíněných univerzitách otevřít bakalářský studijní program berberského jazyka a kultury (Kinzi 2012, s. 73).

Změna režimu přinesla i možnost vytvoření, případně legalizaci zakázaných kabylských stran. Charismatický Kabyl Hocine Aït Ahmed, který byl za Alžírské osvobozené války jedním z hlavních představitelů za nezávislost bojující Fronty národního osvobození (FLN), založil po nezávislosti v roce 1963 stranu Frontu socialistických sil (*Front des Forces Socialistes*, FFS). Nesouhlasil totiž s násilným převzetím moci jednou skupinou jeho spolustraníků, a tak se členové FFS stáhli do hor a vedli ozbrojený, avšak nepříliš úspěšný boj proti alžírské vládě. Strana FFS se deklarovala jako levicová a je členem Socialistické internacionály. FFS zpočátku nebyla čistě kabylskou stranou, která by bojovala za kabylské zájmy, ale národně orientovanou opoziční stranou kritizující nedemokratičnost stávajícího režimu; podporu přitom měla i v arabofonních regionech Alžírsko. Příklon FFS k etnoemancipační rétorice se u některých představitelů FFS objevil již na konci 60. let; šlo především o kabylské kulturalisticky zaměřené křídlo v čele s Mohandem Arab Bessaoudem, zakladatelem Berberské akademie. Na síle získala politizace identity v rámci FFS na konci 70. let, kdy FFS integrovalo kabylské identitní požadavky do své platformy (Ilikoud 2006). Po změně režimu v roce 1989 se FFS mohla prezentovat ve volbách. V prvních svobodných parlamentních volbách v roce 1991 získala 7,4% hlasů a byla třetí nejúspěšnější stranou (po FIS - 47% a FLN - 23%). V roce 2002 i 2007 FFS volby bojkotovala. Posledních voleb konaných v květnu roku 2012 se zúčastnila a získala 4,5 % hlasů a 21 křesel v parlamentě (Tout sur l'Algérie 2015).

Druhou kabylskou stranu představuje Hnutí za kulturu a demokracii (*Rassemblement pour la Culture et la Démocratie*, RCD) založené v roce 1989 Saïdem Sadim. RCD vzniklo z Berberského kulturního hnutí (MCB), které po Berberském jaru usilovalo o získání práv pro kabylský jazyk a kabylskou kulturu v rámci Alžírsko. V 80. letech představitelé MCB spolupracovali s FFS, avšak po změně alžírského režimu a založení RCD, se RCD a FFS staly dvěma konkurenčními stranami, které bojovaly o kabylské voliče. RCD se přitom deklaruje jako středově levicová a jako sociálně demokratická strana s hlavním cílem obrany berberského jazyka a kultury, demokracie a státního sekularismu. V parlamentních volbách v roce 1991 získalo RCD 2,9% hlasů (Tout sur l'Algérie 2015), v roce 2002 volby bojkotovalo. V roce 2007 se voleb zúčastnilo a získalo 3,5 % hlasů a 19 křesel v parlamentě (Inter-parliamentary Union 2015). Poslední volby v roce 2012 RCD opět bojkotovalo.

Přestože se obě dvě kabylské strany, FFS i RCD, samy situují do národního politického rámce, jejich kulturalistický důraz na práva Kabylů jim omezuje elektorát téměř výhradně na Kabylly žijící jak v Kabýlii, tak v dalších regionech Alžírsko. Obě kabylské politické strany prosazují demokracii, sekularismus a posílení jazykových práv Kabylů v rámci Alžírsko, což jsou hodnoty sdílené většinou Kabylů, jejich postoje se však v určitých otázkách liší. Hlavním leitmotivem FFS je kritika stávajícího alžírského režimu. FFS kritizovala zrušení druhého kola parlamentních voleb jako

nedemokratickou praktiku a spolu s islamistickou FIS byla signatářem Platformy Sant Egidio, která hledala politické mírové řešení pro alžírskou krizi 90. let. RCD je zaměřeno více kulturalisticky a sekularisticky, dlouhodobě se negativně vymezovalo vůči islamistům a vzhledem k režimu prosazovalo politiku nikoliv absolutní negace, ale „konstruktivní kritiky“.

Podpora FFS i RCD v samotné Kabýlii však již několik let klesá a je poměrně nízká. Obě dvě strany jsou kritizovány za nejrůznější prohřešky, především za to, že jsou zmitány vnitřními spory, dostatečně nesjednocují všechny Kabyly, jsou málo kritičtí a důrazní v přístupu k současnému alžírskému režimu, někdy za to, že bojkotují volby, jindy za své působení v parlamentě; silná kritika se na ně snáší i za jejich působení v regionální a municipální politice. FFS a RCD také čelí stálému dilematu – pokud svou politiku zaměří na celonárodní cíle a budou se snažit oslovit i arabofonní obyvatelstvo, riskují ztrátu voličů v Kabýlii; pokud se zaměří pouze na svůj kabylský elektorát, nemají šanci na národní úrovni dosáhnout výraznějšího úspěchu.

Silná nespokojenost Kabylů s alžírským vládnoucím režimem se projevila také v letech 1994-1995, kdy byl v celé Kabýlii z iniciativy MCB vyhlášen školní bojkot, který trval jeden celý školní rok. Hlavními postavami školního bojkotu byli osobnosti MCB v čele se Saïdem Sadim a Ferhatem Mehennim, během školního bojkotu se však projevily jejich spory. Vládnoucí garnitura s protestujícími vedla dialog a výsledkem bylo zavedení berberštiny do výuky v Kabýlii a ustanovení Vysokého výboru pro Amazighitu⁸ (*Haut Comité pour l'Amazighité*, HCA) v dubnu 1995. Tato nová instituce má za cíl rehabilitovat berberskou identitu a jazyk ve vzdělání a ve veřejném prostoru. Od roku 1995 se tak na kabylských základních školách vyučuje kabylišтина jako volitelný předmět.

Silné veřejné bouře v Kabýlii způsobilo v červnu 1998 zavraždění oblíbeného kabylského zpěváka Matouba Lounese. Matoub zpíval o krásách kabylské krajiny a byl sřízavým kritikem alžírského režimu, a tak byl alžírské vládnoucí garnituře trnem v oku. Zemřel za dosud nevyjasněných okolností; mnozí Kabylové tak z jeho zavraždění podezřívají právě vládnoucí režim. Matoub však svým veřejně deklarovaným ateismem i některými texty svých písní silně provokoval také alžírské islamisty, a tak mohl zemřít i jejich rukou.

Silná nespokojenost s režimem se v Kabýlii projevila v roce 2001 během událostí nazvaných Černé jaro (*Printemps noir*). Jako rozbuška sloužilo zastřelení mladého kabylského středoškoláka Massinissy Guermaha 18. dubna 2001 přímo na četnické stanici v Kabýlii. Nepřátelské projevy četníků vůči mladým Kabylům byly v Alžírsku dosti běžné, avšak smrt mladíka vyvolala silné veřejné protesty.

⁸ *Amazighita* znamená v berberských jazycích „berberská identita“. Vzhledem k tomu, že i francouzský název tohoto výboru používá berberský termín *Amazighité*, v překladu do češtiny tímto úzus.

Demonstrující napadali policejní a četnické stanice a další budovy reprezentující stát, protestovali proti nespravedlnosti, korupci a zneužívání pravomocí představiteli státu. Pořádkové síly se snažily demonstraci násilně potlačit. Do demonstrujících přitom střílely ostrými náboji; celkový počet mrtvých byl 126, zraněných přes 5000, z nich 200 doživotně handicapovaných (Crisis Group 2015). Během Černého jara vzniklo tzv. Aarouch⁹ hnutí, které se odvolávalo na tradiční kabylskou formu politického demokratického shromažďování; cíle hnutí byly definovány v dokumentu nazvaném El Kseurská platforma. Jejich požadavky byly stažení alžírských četníků z Kabýlie, uznání berberštiny¹⁰ jako národního a oficiálního jazyka Alžírska (oba požadavky byly vládou v roce 2003 splněny), rozšíření sociálních práv obyvatel, dekriminalizace demonstrantů během Černého jara a udělení statusu mučedníka zastřeleným demonstrantům.

5 Hnutí za sebeurčení Kabýlie

Během událostí Černého jara vzniklo Hnutí za autonomii Kabýlie (*Mouvement pour l'autonomie de la Kabylie*, MAK). Vzhledem k všeobecné společenské apatii, frustraci a zklamání ze stávajících politických stran včetně těch kabylských a malé důvěře v politické strany se tento spolek prezentoval jako hnutí a nikoliv jako politická strana. Jako své cíle hnutí deklarovalo usilovat nenásilnými prostředky o získání jazykových a politických práv Kabyků. Cílem přitom byla regionální autonomie Kabýlie v rámci Alžírska, což by dle stoupenců MAK mohlo postupně vést k alžírskému federálnímu státu. Zakladatelem hnutí byl kabylský zpěvák Ferhat Mehenni, který se v 80. letech angažoval v MCB, v 90. letech byl členem RCD a v roce 1994/1995 byl vůdčí postavou kabylského školního bojkotu. Ferhat Mehenni žije v exilu v Paříži, protože byl za své politické prokabylské aktivity v Alžírsku perzekuován. Dosud neobjasněné zavraždění jeho syna v roce 2004 je alžírskou veřejností vnímáno jako pomsta za jeho prokabylské autonomistické angažmá.

1. června roku 2010 ustanovilo MAK v Paříži Kabylskou provizorní vládu (*Gouvernement Provisoire Kabyle*, GPK; kabył. *Anavađ*). Ferhat Mehenni byl zvolen prezidentem Národní rady MAK a jmenoval devět ministrů, kteří žijí v exilu ve Francii, Německu a Kanadě (*Gouvernement provisoire kabyle* 2015). Od svého založení prošlo MAK určitým vývojem; od myšlenky autonomie Kabýlie se dostalo až

⁹ Termín *aarouch* je plurálem kabylského slova *arch*, což znamená „kmen“.

¹⁰ V dokumentu je použit berberský termín *tamazight*, „berberský jazyk“. Jeden jediný berberský jazyk přitom neexistuje. Existuje několik berberských jazyků. Někteří je označují jako varianty berberského jazyka; jiní jako „dialekty“. To je zároveň strategie, jak je stigmatizovat, tedy nepřiznat jim status „plnohodnotného jazyka“. Mezi berberské jazyky patří například kabyłština (*taqbaylit*), šavíjština (*tachaouit*), rifaňština (*tarifit*) a tuarézština (*tamacheq*). Mluvčí jednotlivých berberských jazyků přitom velmi často používají termín *tamazigh* pro označení vlastního jazyka.

k současné myšlence samostatnosti Kabýlie, s tím změnilo i svůj název. Místo Hnutí za autonomii Kabýlie (*Mouvement pour l'autonomie de la Kabylie*, MAK) se přejmenovalo na Hnutí za sebeurčení Kabýlie (*Mouvement pour l'autodetermination de la Kabylie*, MAK). S myšlenkou samostatnosti ustanovilo MAK také kabylskou vlajku, která se liší od vlajky společné pro všechny berberofonní skupiny, kterou vytvořila Berberská akademie. MAK zhotovilo několik návrhů na podobu vlajky a na internetu nechalo hlasovat o její nejzdařilejší verzi (Kabylie News 2015). Ferhat Mehenni složil také kabylskou hymnu, která je hrána při slavnostním vyzdvihování nové kabylské vlajky. MAK založilo také kabylskou informační agenturu SIWEL, která informuje o dění v Kabýlii, aktivitách MAK i o životě Kabyľů v emigraci. Kabylové žijící v emigraci a blízcí Kabylské provizorní vládě založili 6. 10. 2012 ve francouzském Mulhouse Nadaci pro investice a rozvoj Kabýlie (*Fondation pour l'investissement et le developement de la Kabylie*, FIDEK), která si klade za cíl podporovat sociální, kulturní, ekonomické a ekologické aktivity v Kabýlii, hlásí se přitom k myšlence nezávislosti Kabýlie a vedle dobročinných sbírek pro konkrétní projekty v Kabýlii sbírá peníze pro realizaci vyhlášení samostatného kabylského státu.

MAK je přitom především emigrantskou aktivitou, jeho nejvýraznější představitelé a také ministři Kabylské provizorní vlády žijí v exilu. V emigraci (ve Francii, v Německu, v Kanadě a v České republice) i v Kabýlii pořádá MAK nejrůznější debatní setkání, konference, oslavy a slavnostní připomínkové akce. Fakt, že je MAK do velké míry aktivitou kabylských emigrantů, přináší hnutí v samotné Kabýlii určitou prestiž, protože téměř vše, co je svázáno s cizinou a emigrací je v Kabýlii vnímáno jako žádoucí a lákavé. V samotné Kabýlii nachází MAK podporu především u nejmladší generace, u umělců, většinou zpěváků, kteří zpívají kabylsky a jejich publikum je výhradně kabylské a u akademiků zabývajících se kabylským jazykem a kabylskou kulturou. Velká část kabylské populace s MAK do určité míry sympatizuje; důvody tohoto sympatizování lze vidět v tom, že MAK představuje kabylský jazyk, historii a kulturu jako prestižní a významnější je a bojuje za jejich zviditelnění. Dalším důvodem je všeobecná frustrace v kabylské společnosti a nespokojenost se stávajícím režimem; jakékoliv hnutí, které z neislamistické perspektivy sžíravě kritizuje současný režim a znepřijemňuje mu život, je tak vítáno. Toto sympatizování však automaticky neznamená, že většina kabylské populace souhlasí s cíli MAK v podobě vyhlášení kabylské samostatnosti.

Hlasitým argumentem proti nezávislosti jsou z pohledu velké části Kabyľů ekonomické důvody. Kabýlie je hustě osídlený horský region s neúrodnou půdou bez průmyslu a nerostného bohatství. Mnoho Kabyľů argumentuje tak, že nevidí důvod, proč by se měli vzdát alžírského ropného a plynového bohatství na Sahaře a osamostatňovat se od Alžírka, jehož nezávislost pomáhali vybojovat. Navíc zatímco Alžírsko je v současné době největším státem Afriky, Kabýlie je jen velmi malým územím. Mnoho Kabyľů tak netouží vzdát se své příslušnosti k velkému a bohatému

Alžírsku a žít v africkém ministátě o podobné rozloze, jakou má Džibutsko. Jako další argument proti nezávislosti Kabýlie slouží fakt, že mnoho Kabyľů žije v hlavním městě Alžíru a v dalších arabofonních regionech Alžírska; oddělení Kabýlie od zbytku Alžírska je nežádoucí pro Kabyly žijící v Alžírsku mimo území Kabýlie. Pro mnoho Kabyľů je samostatnost Kabýlie těžko představitelná. Vzhledem k tomu, že většina kabyľské populace nedokáže v kabyľštině číst a psát, si jen stěží dokáží představit, jak by fungovaly administrativa a školství nezávislé Kabýlie, protože MAK hlásá, že již teď je jediným oficiálním jazykem Kabýlie kabyľština. Přestože mají Kabylové ke svému jazyku vřelý a citový vztah, mnozí z nich nejsou přesvědčení o schopnosti kabyľštiny dostát nárokům kladeným na standardní moderní jazyk, ve kterém by mohla fungovat státní správa či pomocí kterého by se ve školách mohly vyučovat exaktní předměty jako chemie, fyzika či biologie. Navíc od velmi krvavé Alžírské osvobozené války je myšlenka alžírské nezávislosti a jednoty v alžírském kolektivním vědomí nanejvýš citlivá a nedotknutelná. Kabylové jsou tak přesvědčeni, že by alžírský režim nikdy nedovolil mírové odtržení Kabýlie od Alžírska. Jediné představitelné řešení pro samostatnost Kabýlie reprezentuje válka. MAK je tak některými Kabyly viděno jako hnutí, které chce z pohodlí emigrace rozhodovat o tom, co je pro Kabyly žijící v Kabýlii žádoucí a co mají pro svobodu Kabýlie obětovat. MAK je také některými Kabyly kritizováno jako samozvané hnutí nerespektující jiný názor, jdoucí do extrému a jako nepřátelské vůči praktikujícím kabyľským muslimům.

Akce vyzdvihování nové kabyľské vlajky se v roce 2015 uskutečnily i na několika místech v Kabýlii. V největším kabyľském městě, Bejaïe, přitom vlajka stále visí. Fakt, že alžírský režim proti vyvěšení kabyľské vlajky nijak nezasáhl, mnohé překvapilo. MAK na jednu stranu vítá to, že kabyľská vlajka může v Kabýlii svobodně vlát, na druhou stranu jim benevolentnost režimu v této záležitosti bere vítr z plachet. Kdyby režim zasáhl, bylo by možné jej obviňovat z nedemokratičnosti a proti zákazu organizovat veřejné protesty. Zdá se, že tak alžírský režim přistoupil na novou, sofistikovanější politiku ve vztahu ke kabyľské otázce, jejíž cíl je přitom dlouhodobě neměnný – za každou cenu zabránit jak kabyľské samostatnosti, tak autonomii.

6 ZÁVĚR

Francouzský koloniální mýtus vyzdvihující Kabyly nad alžírské Araby a zobrazující je jako středomořský lid s dobrými předpoklady k asimilaci do francouzské společnosti neměl mezi běžnou kabyľskou populací během kolonizace nijak silný ohlas. Navíc během Alžírské osvobozené války bojovali proti francouzskému kolonizátorovi Kabylové s Araby bok po boku za nezávislost země, kterou obě skupiny považovaly za svou. Politika arabizace nezávislého Alžírska však vyřadila berberofonní populace z projektu národní jednoty, a tak mezi Kabyly získaly premisy kabyľského mýtu na síle a Kabylové se začali se stereotypem rovnostářských, jen vlašně praktikujících muslimů a sekulárně smýšlejících demokratů ztotožňovat.

Zatímco dlouhou dobu Kabylové bojovali o právo na svou plnohodnotnou existenci v rámci Alžírka, v poslední době sílí hlasy prosazující myšlenku autonomie a dokonce i nezávislosti Kabýlie. Zajímavé bude sledovat, zda příslušníci hnutí MAK uspějí v přesvědčování svých krajanů o tom, že nezávislost Kabýlie představuje žádoucí, výhodnou a uskutečnitelnou kabylskou budoucnost, jaké v přesvědčování použijí argumenty a strategie a jak se ke kabylským požadavkům bude stavět alžírský stát.

POUŽITÁ LITERATURA:

1. ADDI, L. (2006): Les partis politiques en Algérie. In *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, 2006, roč. 2006, č. 111-112, s. 139-162.
2. AGERON, Ch.-R. (1960): La France a-t-elle eu une politique kabyle ? In *Revue historique*, 1960, roč. 1960, č. 223, s. 311-352.
3. COURRIER INTERNATIONAL. (2015): Chronologie Algérie: 1954 - 2012. [Online.] In *Courrier International*, March 2012. [Citováno 20. 8. 2015.] Dostupné na internetu: <<http://www.courrierinternational.com/article/2012/03/15/algerie-1954-2012>>.
4. DOSSEY, L. (2010): *Peasant and Empire in Christian North Africa*. Berkeley: University of California Press, 2010. 376 s. ISBN 978-0-520-25439-8.
5. ENCYCLOPÉDIE BERBÈRE. (2015): Présentation. [Online.] In *Encyclopédie berbère*. [Citováno 15. 8. 2015.] Dostupné na internetu: <<http://encyclopedieberbere.revues.org/2635>>.
6. GOODMAN, J. E. (2005): *Berber Culture on the World Stage: From Village to Video*. Bloomington: Indiana University Press, 2005. 239 s. ISBN: 978-0-253-11145-6.
7. GOUVERNEMENT PROVISOIRE KABYLE. ANAVAD. (2015): Présentation. [Online.] In *Gouvernement provisoire kabyle*. [Citováno 15. 6. 2015.] Dostupné na internetu: <<http://www.kabylie-gouv.org/decret-no-gzm-2012-05-asan-02,574.html?lang=fr>>.
8. CHACHOUA, K. (ed.) (2012): *L'Algérie sociologique. Hommage à Pierre Bourdieu (1930-2002)*. Alžír: Éditions du CNRPAH, 2012. 368 s. ISBN 978-9961-716-53-3.
9. CHAKER, S. (1998): *Berbères aujourd'hui*. Paris: L'Harmattan, 1998. 221 s. ISBN 2-7384-7351-2.
10. ILIKOUD, O. (2006): FFS et RCD: partis nationaux ou partis kabyles? In *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, 2006, roč. 2006, č. 111-112, s. 163-182.
11. INTERNATIONAL CRISIS GROUP. (2015): Algeria: Unrest and Impasse in Kabylia. [Online.] In *Crisis Group*, June 2003. [Citováno 21. 7. 2015.] Dostupné na internetu: <<http://www.crisisgroup.org/~media/Files/>>

- Middle%20East%20North%20Africa/North%20Africa/Algeria/Algeria%20Unrest%20and%20Impasse%20in%20Kabylia.pdf>.
12. INTER-PARLIAMENTARY UNION. (2015): Chronicle of Parliamentary Elections. [Online.] In *Inter-parliamentary Union, Volume 41*, January 2008. [Citováno 21. 7. 2015.] Dostupné na internetu: <http://www.ipu.org/pdf/publications/chronicle41_en.pdf>.
 13. KABYLIE NEWS. (2015): Polémique : Le "Drapeau Kabyle" et la démocratie bafouée! [Online.] In *Kabylie News*, March 2015. [Citováno 15. 6. 2015.] Dostupné na internetu: <<http://www.kabylie-news.com/2015/03/polemique-le-drapeau-kabyle-et-la.html>>.
 14. KINZI, A. (2012): Expérience de l'enseignement de la sociologie de Bourdieu et de Abdelmalek Sayad dans le département de berbère de Tizi Ouzou. In CHACHOUA, K. (ed.): *L'Algérie sociologique. Hommage à Pierre Bourdieu (1930-2002)*. Alžír: Éditions du CNRPAH, 2012. S. 73-82. ISBN 978-9961-716-53-3.
 15. LORCIN, P. M. E. (1995): *Imperial Identities: Stereotyping, Prejudice and Race in Colonial Algeria*. Londýn: I. B. Tauris, 1995. 323 s. ISBN 978-1-85043-909-7.
 16. MACMASTER, N. (1997): *Colonial Migrants and Racism: Algerians in France, 1900-62*. Londýn a New York: MacMillan Press, 1997. 307 s. ISBN 978-0-312-16501-7.
 17. SAYAD, A. (2002): *Histoire et recherche identitaire suivi de Entretien avec Hassan Arfaoui*. Saint-Denis: Bouchène, 2002. 113 s. ISBN 978-2-912946-59-1.
 18. SCHEELE, J. (2009): *Village Matters. Knowledge, Politics and Community in Kabylia, Algeria*. Woodbridge: James Currey, 2009. ISBN 978-1847012050.
 19. SILVERSTEIN, P. A. (2004): *Algeria in France. Transpolitics, Race, and Nation*. Bloomington: Indiana University Press, 2004. 286 s. ISBN 978-0-253-21712-7.
 20. STORA, B. (2002): *Algérie, Maroc. Histoires parallèles, destins croisés*. Paríž: Maisonneuve et Larose, 2002. 196 s. ISBN 2-7068-1624-4.
 21. TOUT SUR L'ALGÉRIE. (2015): Resultats officiels des elections. [Online.] In *Tout sur l'Algérie*, May 2008. [Citováno 12. 5. 2015.] Dostupné na internetu: <http://www.tsa-algerie.com/politique/resultats-officiels-le-fln-largement-en-tete_20669.html>.